

Волкодав Т.А.

Аналіз умов підготовки фахівців до наступної самоосвітньої діяльності у коледжах фінансово-економічного профілю

Волкодав Тетяна Анатоліївна, пошукувач

Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація. в статті представлено кількісну характеристику вітчизняних навчальних закладів, розглянуто окремі аспекти навчання у вищому навчальному закладі типу коледж, здійснено аналіз умов підготовки студентів фінансово-економічних коледжів до наступної самоосвіти і професійного самовдосконалення.

Ключові слова: самоосвітня діяльність, професійне самовдосконалення, молодший спеціаліст, фінансово-економічний коледж.

Постановка проблеми. Соціальні та економічні реформи потребують підготовки фахівців нового типу. На сьогоднішній день роботодавцям потрібні професіонали, які здатні оновлювати теоретичні знання і практичні вміння, вдосконалювати майстерність, виявляти творчий підхід у роботі. Необхідною умовою цього є здатність майбутніх фахівців до самоосвіти та саморозвитку, яка набута в процесі професійного навчання.

Процесу підготовки майбутніх фахівців до самоосвітньої діяльності присвячена низка праць науковців (В.Г. Вікторов, С.В. Зінченко, М.М. Фіцула, Л.О. Хомич, Л.В. Шапошнікова, І.В. Шпекторенко, В.О. Якунін).

Проблема розвитку самоосвітньої діяльності студентів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації досліджена в наукових працях українських (К.В. Базарова., Т.О. Гуляєва, О.О. Кечик, Р. Михай-

лова) та російських (Т.А. Качесова, І.А. Лукошина, В.В. Матюшкін, Г.Б. Сабірова) учених.

Мета даної статті виокремити і проаналізувати організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх молодших спеціалістів фінансово-економічного профілю до наступної самоосвітньої діяльності та самовдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Основні принципи підготовки молодших спеціалістів нині виокремлюють таким чином: відповідність підготовки молодших спеціалістів потребам особи, суспільства, держави; пріоритетність загальнолюдський духовних цінностей; фундаменталізація, гуманістична спрямованість; випереджальний характер; безпосередність та ступеневість освіти. [6]

За статистичними даними в Україні [2] на сьогоднішній день функціонують 1115 навчальних закладів. Наочно структуру вищої освіти в Україні показано на рис.1

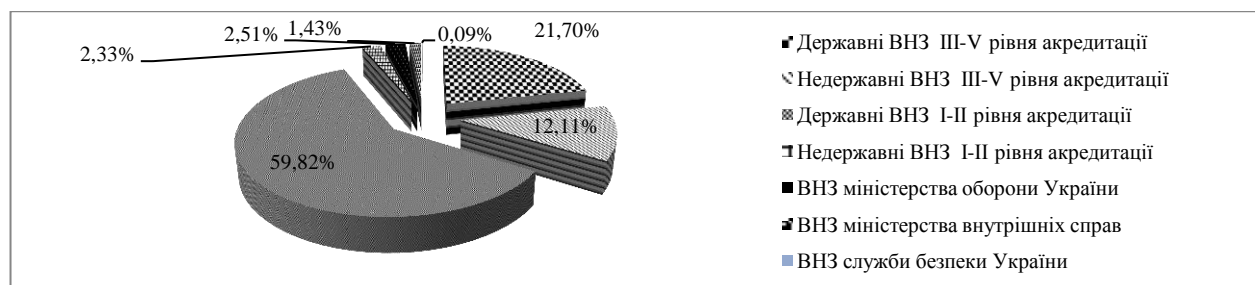

Рис. 1. Структура мережі вищих навчальних закладів України.

Зупинимося детальніше на вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації, яких в Україні налічується 693. Серед них 667 мають державну форму власності і 26 – приватну. На території України на сьогоднішній день функціонує 138 коледжів (123 державних і 15 приватних), 354 технікуми (349 державних і 5 приватних) та 201 училище (195 державних і 6 приватних).

Найбільше коледжів розташовано у Донецькій (81), Дніпропетровській (58), Київській (56), Харківській (42), Луганській (39) та Львівській (38) областях. Найменше – у Миколаївській (11), Закарпатській (11), Волинській (13), Рівненській (14) та Тернопільській (14) областях. Якщо взяти до уваги напрям підготовки, то майже половина вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, а саме 365 з 693 готують молодших спеціалістів за напрямом «Економіка та підприємництво», а в більшості неекономічних коледжів є економічні та фінансові спеціальності. Вказана кількі-

сна характеристика свідчить про престижність даних спеціальностей та зростання потреби у фахівцях даного профілю на ринку праці.

На території Вінницької області функціонують 16 державних коледжів, 2 недержавних коледжі, 16 технікумів та 8 училищ. 12 коледжів мають напрям навчання «Економіка та підприємництво».

Коледжі займають важливе освітнє місце поряд із школою та вищими навчальними закладами III та IV рівня акредитації і є перехідною ланкою між ними. Система освіти коледжів також має перехідний характер від класно-урочної до лекційно-семінарської системи занять. Враховуючи такий характер освітнього процесу коледжу, є й певна специфіка організації навчально-виховного процесу. Однак, іноді форми, прийоми і методи навчання в коледжах дублюють технології навчання у загальноосвітніх школах або університетів та інститутів. В результаті маємо про-

блему: процес навчання і виховання відбувається у коледжах без урахування його специфіки.

На першому етапі формування професійних знань переваги навчання у технікумах та коледжах очевидні. По-перше, близьке розташування навчального закладу до місця проживання студента: більше половини студентів коледжу є жителями того району, в якому знаходиться коледж. По-друге, для вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації випускники коледжів - це професійно підготовлені студенти, які пройшли відбір у стінах коледжу. Професорсько-викладацькому складу університетів легше та цікавіше працювати з такими студентами.

Якщо у випускників коледжів будуть сформовані навички самоосвітньої діяльності та самовдосконалення, то коледж виконає необхідну функцію містка для молоді між школою та вищим навчальним закладом.

Часто перешкодою для набуття навичок самоосвіти студентів коледжу є психологічні перешкоди – так звана стресова ситуація, що може бути викликана такими причинами: потрібно опрацювати значний обсяг матеріалу; матеріал дуже складний; матеріал не цікавий; мало часу на виконання поставленого завдання; потрібно зробити власні висновки; потрібно прийняти рішення.

Процес навчання студентів коледжу також передбачає радикальну перебудову його змісту і методів. Слід максимально враховувати індивідуальні особливості та інтереси студентів, що дасть простір їх власній розумовій і соціальній ініціативі. У студентів даної вікової категорії збільшується обсяг уваги, здатність довго зберігати її інтенсивність і переключатися з одного предмету на інший. Разом з тим увага стає більш вибірковою, залежить від спрямованості інтересів.

Студенти 17-20 років починають оцінювати учбову діяльність з позиції свого майбутнього. У них змінюється ставлення до окремих предметів. Воно починає, на відміну від підліткового віку, зумовлюватися не ставленням до викладача, а інтересами, нахилами студента, намірами отримати певну професію.

У зв'язку з високими темпами розвитку науки та техніки за останній час значно збільшується кількість спеціальностей у навчальних закладах фінансово-економічного профілю I-II рівнів акредитації та обсяг матеріалу, який повинні засвоїти студенти згідно з навчальними планами та програмами. Цей тягар падає на плечі не лише студента, а й викладача, якому іноді важко зрозуміти, головне – навчати студента вчитися, а не вкласти в його голову певний обсяг інформації. [8]

Викладачу з педагогічним стажем 20-30 років інколи важко впоратись з бажанням донести до студента всю інформацію з кожного питання, з кожної навчальної дисципліни. Як наслідок, виникає невідповідність між обсягом навчальних годин та обсягом інформації. Це в свою чергу призводить до скорочення лекцій, об'єднання тем, винесення частини матеріалу на самостійне опрацювання. Тут виникає проблема – не кожен зі студентів здатний до самостійної форми роботи, незважаючи на те, що адміністрацією та викладачами навчального закладу ніби усе для цього

зроблено (різноманітна література, методичні рекомендації, консультації, комп'ютерне забезпечення, Інтернет). Доволі часто студент не розуміє, чому його не можуть навчити, чому він сам має це робити. Студента в першу чергу потрібно переконати, що його самоосвіта – це основний шлях в його досягненні успіху, мети, самоствердження.

Студентський вік – це період активного формування внутрішньої потреби особи співвідносити власні прагнення з інтересами суспільства. Ми, викладачі коледжу, забезпечуємо студентів, на наш погляд, усім необхідним для навчання: підручниками, методичними рекомендаціями, консультаціями, комп'ютерами. Однак цього не достатньо для ефективності навчального процесу, найголовнішим є переконати студента в тому, що це все потрібно йому, а не викладачеві, що лише сам він зможе вчитися, саморозвиватися, самовдосконалюватися, а викладач буде поряд, допомагаючи в цьому.

Слід організувати самостійну роботу студентів так, щоб уникнути перевантаження їх, і не потягнути за ними усі наслідки цього перевантаження. Велика роль в цьому класного керівника, кожного викладача і адміністрації коледжу. Насамперед потрібно навчити студента працювати самостійно, правильно розподіляти свій час і свої сили, виховати в студентах уміння отримувати лише позитивні емоції від процесу самостійної роботи і бажання вивчати глибше ту чи іншу тему.

Проаналізувавши педагогічні джерела українських та російських науковців, можна виділити основні етапи формування самоосвітньої діяльності студентів коледжу. 1) пізнавальне стимулювання власних особливостей і мотивів навчання, прийняття рішення про самоосвіту, складання програми самоосвітньої діяльності, конкретизація і доповнення програми самоосвіти і реалізація її на практиці. [7] 2) професійно-орієнтований – направлений на формування мотиваційно-особистісного компоненту готовності, діяльнісний – спрямований на оволодіння навичками самоосвіти. [3] Ми проаналізували досвід підготовки студентів до самоосвітньої діяльності та професійного самовдосконалення у вітчизняних коледжах.

У Херсонському політехнічному коледжі Одеського національного політехнічного університету досліджувалася [1] проблема формування самоосвіти студентів коледжів. Зокрема, наголошується, що система формування самоосвітньої діяльності у студентів технічних коледжів має будуватися в рамках особистісно-орієнтованої моделі освіти, з урахуванням її принципів та характеристик. Наводиться порівняльна характеристика традиційної та особистісно-орієнтованої систем освіти у різних аспектах.

У Луганському педагогічному коледжі Луганського національного університету імені Тараса Шевченка досліджувались [4] оптимальні форми та методи самостійної роботи студентів як виду навчальної діяльності, спрямованого на формування пізнавальних здібностей студентів, їх спрямованість на безперервну самоосвіту. Викладачі даного коледжу розширюють традиційний набір прийомів і засобів самоосвітньої діяльності за рахунок широкого застосування інформаційних технологій навчання, серед яких можна

виділити: тести вхідного, проміжного та вихідного контролю знань; проблемно-пошукові завдання на базі Інтернет-ресурсів; творчі завдання (презентації).

У Луганському політехнічному коледжі [5] науково-дослідна робота студента є однією з найважливіших складових підготовки кваліфікованих фахівців. Саме завдяки цьому, на думку викладачів даного коледжу, можна навчити студента учитися, щоб у майбутньому фахівці уміли поповнювати власні знання і вдосконалювати свій досвід, використовувати у професійній діяльності досягнення науки і техніки.

У технолого-економічному коледжі Білоцерківського державного аграрного університету [9] пріоритетом для викладачів є максимальне розкриття і реалізація індивідуальних здібностей студентів, закладених у них природою нахилів і талантів, формування умінь самовдосконалення і самодисципліни. Розв'язанню цих проблем сприяє організація позааудиторної роботи у даному навчальному закладі, а саме: гурткова робота, науково-дослідна та пошукова робота, науково-практичні та студентські наукові конференції, олімпіади, конкурси на краще знання навчальної дисципліни, конкурс «Кращий за професією», КВК із спеціальних дисциплін, інтелектуальна гра «Еврика», самостійна робота студентів.

У Вінницькому коледжі менеджменту Київського університету сучасних знань досліджується проблема підготовки студентів до майбутньої самоосвітньої діяльності і професійного самовдосконалення. В цьому напрямку викладачами коледжу використовуються нові підходи до організації аудиторної і позааудиторної роботи зі студентами, різні форми і методи роботи, які сприяють активізації навчального процесу та формуванню навичок самостійної, а в майбутньому і самоосвітньої діяльності. Зупинимося на більш ґрунтовному аналізі умов підготовки студентів до майбутньої самоосвітньої діяльності у Вінницькому коледжі менеджменту, оскільки автор статті причетний до цього процесу. Під час аудиторних занять у даному коледжі широко застосовуються інформаційні засоби навчання: при поясненні нового матеріалу, під час практичних занять, під час контролю знань. Наприклад, зі студентами спеціальності «Фінанси та кредит» у курсі вищої математики під час практичних занять з теми «Фінансова арифметика» задачі розв'язуються не тільки традиційним способом, а й в програмі Microsoft Excel. Це дає змогу не тільки під час заняття розв'язати в кілька разів більше задач, а дає можливість диференційовано підходити до пояснення розв'язування задач та оцінювання студентів. Кожен студент отримує можливість врахування особистісних потреб у процесі навчання, має індивідуальний варіант завдань та власну швидкість розв'язування задач. Навіть найслабші студенти працюють самостійно, усвідомлюючи, що результат роботи залежить від них самих. При цьому є змога звернутися за допомогою до викладача. В результаті вказаної організації діяльності у майбутніх спеціалістів формуються вміння працювати самостійно, а це є підґрунтям для формування здатності до самоосвітньої діяльності.

Практикуємо домашні контрольні роботи. Впродовж семестру на початку вивчення кожної теми з вищої математики студенти отримують контрольну роботу з теми, кожен має свій варіант роботи. Така форма роботи має ряд переваг: робота виконується впродовж 2-3 тижнів. Студенти мають достатньо часу, щоб опрацювати матеріал даної теми, винесений на самостійне опрацювання, чи пропущений студентом з якоїсь причини; виключається можливість списування за рахунок великої кількості варіантів; є можливість звернутися за консультацією до викладача чи одногрупника, на відміну від традиційної контрольної роботи; є можливість отримати залік чи іспит автоматом в разі здачі усіх контрольних робіт на позитивну оцінку, про що студентам повідомляється на початку семестру. Це допомагає вмотивувати студентів у вивченні даної дисципліни, дає їм стимул працювати.

Кожним викладачем раз на тиждень проводяться консультації, під час яких студенти мають можливість отримати вказівки щодо матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання, та відповіді на найбільш проблемні питання.

Одним із прийомів самостійної роботи є написання опорних конспектів. На початку вивчення нової теми викладач пояснює основні поняття, а студенти отримують домашнє завдання самостійно скласти конспект з теми у текстовій формі чи у вигляді схеми. Можна запропонувати оформлення конспекту в електронному вигляді.

У курсі вищої математики студенти доволі часто готують презентації з питань, що виносяться на самостійне опрацювання. На захист презентацій виділяється 1 пара на семестр. Кожен автор представляє підготовлену презентацію на перегляд групі, після чого колективно обговорюються переваги та недоліки представлених робіт, здійснюється оцінка результатів кожної роботи власне студентами. Така форма роботи допомагає формуванню самокритики, самодисципліни, поваги один до одного, толерантності.

Вважаємо доречним формування у майбутніх фахівців уміння працювати в колективі, а тому у Вінницькому коледжі менеджменту активно практикуємо групові форми роботи. Наприклад, під час практичного заняття з вищої математики студенти поділяються на кілька груп по 4-6 чоловік. Формуються групи таким чином, щоб у кожній групі був хоча б один сильний з математики студент, який призначається консультантом групи. Наприкінці заняття набуті знання студентів кожної групи оцінюються викладачем. Враховується організованість групи, швидкість та якість розв'язування задач.

Висновки. Проблема майбутньої самоосвітньої діяльності студентів коледжів фінансово-економічного профілю є багатоплановою, її вивчення потребує виокремлення і ґрунтовного аналізу актуальних організаційно-педагогічних умов. Для вирішення цього завдання викладачам коледжів слід досліджувати сучасні методи, прийоми і засоби організації самостійної пізнавальної діяльності, здійснювати індивідуальний підхід у навчанні, шукати ефективні шляхи підвищення якості професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Гуляева Т. Система самоосвіти у світлі особистісно-орієнтованої моделі / Т. Гуляева // Наукові записки. Педагогічні науки, № 82(2). - С. 159 – 164.
Hulyayeva T. Systema samoosvity u svitli osobystisno-oriyentovanoi modeli [System of self-education in the light of a personality-oriented model] / T. Hulyayeva // Naukovi zapysky. Pedagogichni nauky, № 82(2). - S. 159 – 164.
2. Довідник навчальних закладів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://profi.org.ua/vuz/obzor/shtml>
Dovidnyk navchal'nykh zakladiv Ukrainy [Reference book of the educational institutions of Ukraine] [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://profi.org.ua/vuz/obzor/shtml
3. Качесова Т.Л. Поддержка самообразовательной деятельности студентов колледжей как фактор становления их субъектной активности: автореф. дис. на добыв. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика. История педагогики образования» / Т.Л. Качесова. Улан-Удэ, 2005. – 30 с.
Kachesova T.L. Podderzhka samoobrazovatel'noy deyatel'nosti studentov kolledzhey kak faktor stanovleniya ykh sub"ektnoy aktyvnosti [Support self-educational activity of college students as a factor of formation of their subject activity]: avtoref. dys. na dobyv. stepenykand. ped. nauk: spets. 13.00.01 «Obshchaya pedahohyka. Ystoryya pedahohyky obrazovaniya» / T.L. Kachesova. - Ulan-Ude, 2005. – 30c
4. Кечик О.О. Організація самостійної роботи студентів педагогічного коледжу з іноземної мови / О.О. Кечик // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011 - № 3. – С. 84-90.
Kechyk O.O. Orhanizatsiya samostiynoyi roboty studentiv pedahohichnoho kolledzhu z inozemnoyi movy [Organization of independent work of students of the pedagogical college in a foreign language] / O.O. Kechyk // Sotsial'na pedahohika: teoriya ta praktyka. – 2011 - № 3. – S. 84-90.
5. Колеснікова Н. Навчити студента учитися / Н. Колеснікова // Освіта, технікуми, коледжі. – 2004. - № 3(9). – С. 25-26.
Kolesnikova N. Navchity studenta uchytytsya [To teach the students to learn] / N. Kolesnikova // Osvita, tekhnikumy, koledzhi. – 2004. - № 3(9). – S.25 – 26.
6. Кремень В.Г. Особливості функціонування професійної освіти України // Освіта, технікуми, коледжі. – 2002. - № 3(4).
Kremen' V.H. Osoblyvosti funktsionuvannya profesiynoi osvity Ukrainy [Peculiarities of functioning of the professional education of Ukraine] // Osvita, tekhnikumy, koledzhi. – 2002. - № 3(4).
7. Матюшкин В.В. Условия самообразовательной деятельности студента в гуманитарном колледже: автореф. дис. на добыв. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «» / В.В. Матюшкин.
Matyushkin V.V. Usloviya samoobrazovatel'noy deyatel'nosti studenta v humanitarnom kolledzhe: avtoref. dys. na dobyv. stepenykand. ped. nauk: spets. 13.00.08 «» / V.V. Matyushkin.
8. Михайлова Р. Психологічні чинники організації самостійної навчальної діяльності / Р. Михайлова // Освіта. Технікуми, коледжі. – №2(15), 2006.- С. 48-49.
Mykhaylova R. Psykholohichni chynnyky orhanizatsiyi samostiynoyi navchal'noyi diyal'nosti [Psychological factors of organization of independent educational activity] / R. Mykhaylova // Osvita. Tekhnikumy, koledzhi. – №2(15), 2006.- S.48 – 49.
9. Старовойтова А. Активізація навчально-виховного процесу / А. Старовойтова // Освіта. Технікуми, коледжі. – №2(15), 2006.- С.33 – 35.
Starovoytova A. Aktyvizatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu [The activation of the educational process The activation of the educational process] / A. Starovoytova // Osvita. Tekhnikumy, koledzhi. – №2(15), 2006.- S.33 – 35.

Волкодав Т.А.

Анализ условий подготовки специалистов к последующей самообразовательной деятельности в колледжах финансово-экономического профиля

Аннотация. в статье представлено количественную характеристику отечественных учебных заведений, рассмотрены отдельные аспекты обучения в высшем учебном заведении типа колледж, осуществлен анализ условий подготовки студентов финансово-экономических колледжей к последующей самообразовательной деятельности и профессионального самосовершенствования.

Ключевые слова: самообразовательная деятельность, профессиональное самосовершенствование, младший специалист, финансово-экономический колледж.

Volkodav T.A.

Analysis of the conditions of preparation of specialists to the following self-educational activities in the colleges of the financial and economic profile

Abstract. the article presents the quantitative characteristics of the domestic educational institutions, considers some aspects of training in a higher educational institution such as the college, carries out the analysis of conditions of preparation of the students of financial and economic colleges to the following self-employment and the professional self-improvement.

Keywords: self-educational activity, professional improvement, junior specialist, Finance and Economics College.